

SZAKMAI BESZÁMOLÓ A

„DORNYAY BÉLA HÁTIZSÁKJA”

„Járásszékhely múzeumok szakmai támogatása”

Pályázati alcél:

1. a) Gyere velünk a múzeumba! - A járás településeihez kötődő kulturális örökség hozzáférhetővé tételének és a területi egyenlőtlenség felszámolásának támogatása
  - aa) iskolai és óvodai utazó kiállítások és foglalkozássorozatok megrendezése

A Dornyay Béla Múzeum mint Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata által fenntartott kulturális intézmény elsődleges feladata a város kulturális és tudományos vérkeringésének fenntartása. A múzeum különösen fontosnak tartja, hogy a városban lakó, tanuló, vagy ide érkező gyerekek is érezzék azt, hogy ez egy nyitott intézmény, s szívesen jöjjenek programjaira, kiállításaira.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiírt járasszékhely múzeumok szakmai programjainak megvalósítására nyert támogatást Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata „Dornyay Béla hátizsákja” címmel a múzeum által kidolgozott program a járás településeihez kötődő kulturális örökség hozzáférhetővé tételére és a területi egyenlőtlenség felszámolására irányult. Az iskolai és óvodai utazó kiállítások és foglalkozássorozatok célja a Dornyay Béla Múzeum és Bányászati Kiállítóhely gyűjteményeinek, állandó kiállításainak megismertetése és népszerűsítése, olyan foglalkozássorozatok keretében, amelyek kapcsolódnak a köznevelési intézmények alaptantervéhez és a szaktárgyak tanmenetéhez is.

A térség gazdasági és társadalmi helyzetéből adódóan a felmérések és tapasztalatok azt mutatják, hogy míg a városi oktatási intézmények tanévenként beleépítik a múzeum meglátogatását és a kiállítások megtekintését a tanmenetbe, addig a környező települések, falvak iskolásai és óvodásai jóval ritkábban jutnak el a múzeumba. A projekt célcsoportjait úgy határozta meg a pályázó, hogy minél hamarabb, már gyermekkorban elkezdődjön a gyerekek helytörténeti ismereteinek bővítése, korosztályuknak megfelelő ismereteket szerezzenek a térség ipar- és technikatörténeti, képzőművészeti és néprajzi értékeiről. Emellett kiemelten kezeli a múzeum a művelődéstörténeti és irodalomtörténeti anyagának megismertetését. Összegezve tehát a program elősegíti a járás oktatási intézményeibe járó gyermekeinek az ismereteinek bővítését, a kultúrához való hozzáférés lehetőségét hozzájárulva a szélesebb látókör kialakulásához.

A múzeum működési területére gazdasági-társadalmi elmaradottság jellemző. Az itt élők az országos átlagnál ritkábban veszik igénybe a kulturális szolgáltatásokat. A cél azonban a külső gazdasági-társadalmi környezetből fakadó akadályok mellett, annak dacára a látogatószám emelése a „család- és látogatóbarát” arculat erősítése, a fiatal korosztály identitásának erősítése, helyismeretének elmélyítése, múzeumba „szoktatása”.

A „Dornyay Béla hátizsákja” című programcsomag keretében a gyerekek saját, (óvodai/iskolai) ismerős, biztonságos környezetében zajlottak a foglalkozások. A február elején indult Utazó múzeum keretében Birkás Babett képzőművész, Kovácsné Kis-Simon Éva könyvtáros, múzeumpedagógus és Bibók Beáta múzeumpedagógus tartott foglalkozásokat Salgótarján, illetve Salgótarján környéki (Mátraszele, Kazár, Karancslapujtő, Somoskőújfalu, Vizslás) iskolákban, óvodákban. A diákcsoportok részére szóló 45-90 perces programok során lehetőség nyílt műtárgymásolatok kézbe vételére vagy akár eredeti műtárgyak megtekintésére is. Rejtvények, feladatlapok, művészeti játékok, alkotótevékenység gazdagította a programot az óvodai/iskolai környezetben.

A foglalkozássorozattal Nógrád megye értékeire, történelmi múltjának fontosabb állomásaira hívta fel a figyelmet, dr. Dornyay Béla munkásságának megemlékezésével. A tevékenységek célja az elsajátított szaktantárgyi anyag elmélyítése és kiegészítése, az alapvető készségek és képességek fejlesztése, valamint hosszú távon a múzeum

megismertetése és megszerettetése, ezáltal múzeumlátogató, kultúrát kedvelő értelmiségi nemzedék nevelése.

Az **óvodások számára** négy nagy témát ajánlott a múzeum, melyhez a foglalkozások jellegétől függően játék, vers, mese, ének, zene, énekes zene, rajzolás, mintázás, kézimunka, mozgás, külső világ tevékeny megismerése társult. A foglalkozások célja a múzeum megismertetésén kívül az esztétikai nevelés, az egészséges életmód alakítása, az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása, valamint az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.

- **A színek és formák világa** a Mihályfi-gyűjtemény anyagára épült. A gyermekek a képek segítségével összegezhették a színekről és formákról szóló ismereteiket, amelyeket közös rajzolás keretében rögzíthettek. A Mihályfi-gyűjtemény reprodukciói alapján szabad formaalkotás jegyében párban dolgoztak, kollázst készítettek. A téma elsősorban a cirkusz világa volt.
- **Gyümölcsök képeretben** című foglalkozáson a gyermekek a Mihályfi-gyűjteményből kiválogatott képek reprodukcióinak alapján összegezhették a gyümölcsökről szerzett ismereteiket, amelyet vagy főzött gyurma segítségével közös gyümölcskosár megalkotásával örökíthettek meg vagy kollázst készítettek. A foglalkozás gyümölcsökhöz kapcsolódó dalok éneklésével kezdődött és közös tánccal zárult.
- **Bányamanó képzés** a Dornyay Béla Múzeum Bányászati Kiállítóhelyének anyagára épült foglalkozáson a részt vevő apróságok a bányász életének és legendáinak megismerését követően játékos feladatokban bizonyíthatják bányamanóságukat.
- **Régi játékaink** című foglalkozásra a helytörténeti gyűjteményből válogattak tárgyakat a múzeum kollégái. Az óvodások régi játékokat ismerhettek meg, hasonlíthattak össze a sajátjaikkal. A foglalkozás segítette az anyagok, színek, formák felismerését, beazonosítását, a csoportos tevékenységeket és a kommunikációs képességek fejlődését is, azaz a közös tanulást, a közös játékot.

Iskola **alsó tagozatos korcsoport** számára készített foglalkozások módszertanában nagyon fontos az interaktivitást serkentő mozzanatok. A frontális munka helyett a kis csoportos munkaforma és az egyéni fejlődést segítő feladatok elsődlegességét szorgalmazták a múzeum dolgozói. A beszélgetés keretében átadott információkat a foglalkozás végén kreatív tevékenységek segítségével rögzíthették a diákok, így a kapott ismereteknek a meglévők rendszerébe való beépülése szórakoztató, játékos módon történt. A hét kiválasztott téma mindegyike jól beépíthető volt az iskolai tanmenetbe. Az iskolák igény szerint választhatták ki a számukra leginkább megfelelő foglalkozást, de összességében elmondható, hogy mind a hét téma minden iskolában nagy sikert aratott a diákok és a tanárok körében is. Ezt a sikert igazolták vissza a múzeum által rendezett Információs napokon az érintett pedagógusok.

Az alsó tagozatosoknak készült témák közül a **Gyümölcsök képeretben** ugyanúgy, ahogy az óvodás korosztálynál a Mihályfi-gyűjtemény anyagára épült. A **Színek és formák világa a Mihályfi-gyűjteményben** című foglalkozás kiemelt témája a cirkusz világa volt, melyet elsősorban Bortnyik Sándor Cirkusz c. alkotása ihlette. A képzőművészeti témák között nagyon érdekesnek bizonyult a **„Mitikus lényeim” – szabad formaalkotás Balázs János alkotásai nyomán** című foglalkozás, mely Balázs János festőművész alkotásait ismertette meg a gyerekekkel. Kiemelten azokat a képeket vetítették le a múzeumpedagógusok, melyeken állatfigurák találhatók. Balázs János költői világával

szintén az állatos versein keresztül ismerkedhettek meg. A foglalkozáson a diákok az egyetemes kultúrtörténetben fellelhető mitikus lényeket is megismerték, s elkészíthették a saját védelmező figurájukat is.

A Mi sül ki ebből? – tűzhelygyári séta, a helytörténeti gyűjtemény anyagából című óra keretében a salgótarjáni tűzhelygyártás történetével és annak termékeivel ismerkedhettek meg a gyerekek. A régi tűzhelyek, sparheltek, kétkaros mérlegek kicsinyített másait vitték ki a múzeumi dolgozók a gyerekekhez. A **Bányamanó képzés** a bányászok nehéz életének, legendáinak megismertetésével kezdődött és izgalmas versenyfeladatokkal zárult. A helytörténeti ismeretek érdekes átadása volt az **Üveg cipellő** című foglalkozás, melynek keretében az öblösüveggyártás salgótarjáni történetével ismerkedhettek meg a gyerekek és üvegterveket készíthettek. A **Régi játékaink** – a helytörténeti gyűjtemény anyagára épült ugyanúgy, mint az óvodásoknál.

A **felső tagozatban** a tantárgyi kapcsolódáson túl fontosnak tartották a múzeum dolgozói a komplex foglalkozások élményanyagának átadását. A diákok a játékos formába csomagolt múzeumi órákon vehettek részt. Az iskolai helyszín, amely számukra megszokott és barátságos, segítette a foglalkozások oldott hangulatát és hatékonyságát is. A múzeumi órák módszertanához hozzátartozott, hogy minden óra (korosztálytól függetlenül) legalább három részből állt: ráhangolódás, bemutatkozás, bevezetés, melyet követett egy interaktív, beszélgetéses rávezetés és rövid információközléssel járó rész. Ezt aktív tevékenységek, csoportmunka, egyéni feladatok, projektmunka, vita vagy verseny generálása követte, kutatómunkával és felfedezésekkel, amelyet visszacsatolásként prezentáltak a diákok, illetve alkotó munkával, kreatív tevékenységekkel rögzítették a tapasztalatokat, a megszerzett ismereteiket és átélt érzéseiket. A visszacsatolás és visszajelzések azért is hasznosak voltak, hiszen a későbbi foglalkozások szempontjából megfogalmaztak újabb ötleteket. A felső tagozatosoknak ajánlott témák megegyeztek az alsó tagozatosokéval, csak még komplexebb tudást kínáltak, illetve még ezeken felül hat újabb témát is ajánlottak a múzeum dolgozói a gyerekeknek, melyek a következők voltak:

- **Fekete gyémántunk** – a szénről szakszerűen, komplex foglalkozás keretében irodalmi vonatkozásokkal - a Bányászati kiállítóhely anyagából
- **Bányász múltunk** – A nógrádi szénmedence felfedezésétől a bányakolóniák lebontásáig, politikai változásokkal, komplex foglalkozásban a bányászok életmódjával.
- A **Képvers-verskép** Balázs János verseinek segítségével c. foglalkozás Balázs János életének és műveinek megismerését tűzte ki célul. A képvers fogalmának elsajátítása után a diákok saját képversüket alkothatták meg. Balázs János verseinek illusztrálása volt a feladat, de volt olyan diák, aki a festményekhez készített prózai szöveget.
- **Kapd el a hamisítót!** - a Mihályfi-gyűjtemény anyagára épülve megismerkedhettek a gyerekek a hamisítás fogalmával, indítékaival, történetével, s azzal, hogy a szakértők mi módon ismerik fel az eredeti vagy éppen a hamis műalkotásokat. Az órát kreatív foglalkozás zárta.
- **Művészet és mozgalmak** a Mihályfi-gyűjtemény anyaga alapján megismerkedhettek a gyerekek az izmusok világával, ezeken kívül a különböző művészeti technikákkal, melyet a gyakorlatban is kipróbálhattak. A foglalkozás középpontjában a kollázs technika volt, mind az irodalmi, mind a képzőművészet terén. Egyes iskolák külön kérésére, a ma oly divatos téma, a festőművészek szerelmi élete és művészetükre gyakorolt hatása is e foglalkozás keretében került feldolgozásra.

A tematikához készült egy múzeumot bemutató rövidfilm Shah Timor dokumentumfilmes jóvoltából, melyet minden óvodában és iskolában levetítettek, hogy a gyerekek átfogó képet kapjanak a Dornyay Béla Múzeumról és a Bányászati Kiállítóhelyről, gyűjteményeiről, kiállításairól. A program keretében az óvodások számára *Játssz velem a múzeumban* címmel egy foglalkoztató füzetet is készítettek, mely játékos feladatokon keresztül ismerteti meg a gyerekeket a Dornyay Béla Múzeum gyűjteményével és a Bányászati Kiállítóhellyel. A foglalkozásokhoz a képzőművészeti anyagokból válogatva reprodukciókat nyomtattattak, minden órára sétálólapok, feladatlapok készültek. Az irodaszereket, szakmai anyagokat a múzeum biztosította. A foglalkozások végén minden résztvevőt névre szóló oklevéllel és kisebb múzeumi ajándéktárggyal (Alanex Kft. reklámtárgyaival) jutalmaztak.

Az Utazó múzeum életre hívásával a Dornyay Béla Múzeum és Bányászati Kiállítóhely gyűjteményeinek, állandó kiállításainak és lehetőségeinek megismerését és népszerűsítését teremtettük meg olyan foglalkozássorozat keretében, amely kapcsolódik az alaptantervhez és a helyi szaktárgyak tanmenetéhez is. Ezzel a pályázattal a hátrányos helyzetű diákokhoz is eljutott az intézményi oktatást segítő, azt kiegészítő program. Hasznos hozadéka volt a programsorozatnak, hogy az eddig még múzeumba nem járó iskolákat, óvodákat is megszólította az intézmény, és időszaki kiállításain, múzeumpedagógiai foglalkozásain, s vetélkedőkön, rajzpályázatokon üdvözölhették őket. A közös munka az intézményekkel, pedagógusokkal, valamint a legfőbb célcsoporttal: a gyerekekkel minden esetben hasznos és tanulságos volt mindegyik fél számára.

A pályázat beadásakor úgy gondoltuk, hogy a megcélzott múzeumpedagógiai program sikeres lebonyolítása során a résztvevő gyerekek, fiatalok elkötelezettebbek lesznek a múzeum iránt, megismerik annak varázsát, értékeinek egyedülállóságát és egyediségét. A programsorozatban részt vevő csoportok, gyerekek és szülei, környezetük irányában kifejtett pozitív véleményük erősíti majd az intézmény ismertségét, elősegíti további látogatók megjelenését. Az Utazó múzeum projekt lezárulása után a múzeum határozottan meg tudta erősíteni ezt, érezhetően emelte az intézmény ismertségét, a köztudatba beépült a múzeum sokrétűbb szerepvállalásának tudata, ezáltal is növekedett az érdeklődők száma. Nagyon sok pozitív visszajelzést kapott a múzeum, s igény van a folytatásra is. A program pozitív hozadéka még az eddig is meglévő jó kapcsolatok fejlesztése a helyi és járási nevelési, oktatási intézményekkel. Az intézmény látogatószámának eddig is nagyobb részét tették ki az óvodákból, iskolákból érkező gyerekek, fiatalok, a program lebonyolítása után ez a szám tovább növekedett, hiszen bátrabban jönnek egy ismerős környezetbe a gyerekek akár a családjukkal is. Meg kell említeni azt is, hogy a múzeum nyári táborába is jelentkeztek többen az Utazó múzeum programban részt vett diákok közül.

A program 2017. december 15.-én zárult, összesen 72 foglalkozással és 1439 résztvevővel.

A foglalkozásokon részt vett diákok száma:

Általános iskolák

Helyszínek neve	Foglalkozások száma	Résztvevők száma
-----------------	---------------------	------------------

Aba Sámuel Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	7	133
Aba Sámuel Általános Iskola Vizslási Tagiskolája	5	82
Mocsáry Antal Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	8	209
Dr. Krepuska Géza Általános Iskola	7	116
Salgótarjáni Általános Iskola és Kollégium Székhelyintézmény – Gagarin Általános Iskola	9	223
SÁIK Kodály Zoltán Tagiskolája	8	173
SÁIK Petőfi Sándor Tagiskolája	10	129
SÁIK Gárdonyi Géza Tagiskolája	5	102

Összesen 59 foglalkozás valósult meg 1167 fő részvételével.

Óvodák

Helyszínek neve	Foglalkozások száma	Résztevők száma
Jó Pásztor Katolikus Óvoda	3	67
Kastélykert Óvoda	3	56
Kazári Napraforgó Óvoda	1	28
Somoskőújfalui Gesztenyekert Óvoda	3	62
Salgótarjáni Összevont Óvoda Mackóvár Központi Óvoda	3	59

Összesen 13 foglalkozás valósult meg 272 fő részvételével.

